

Cvetka Hedžet Tóth

To je zgodba o resničnih ljudeh, zato jih je tam, kjer so – v večnosti –, treba pustiti v miru in predvsem spoštovati.

Tricikeltaksi

Bilo je v tretjem letu študija na univerzi, ko je dvajsetletna Gelica, študentka z očmi, globokimi kot morje in žalostnimi v neskončnost, potovala z vlakom proti svojemu mestu, kjer so bili v središču čudoviti kostanji, ki jim je na drugi strani nemo kljuboval lep, velik spomenik iz belega marmorja. Bil je vedno enako bel v svoji nepremakljivi, dokončni podobi, kostanji pa v svojih nenehno spreminjajočih se barvah in glede na letni čas zdaj ene, zdaj druge oblike.

Spomenik in kostanji so bili v stalnem pogovoru, nasprotovanju, uje-manju, kljubovanju, vendar niso mogli eden brez drugega. Kostanji so bili bliže hotelu kot spomeniku. Vendar so spomeniku govorili, da je njihov, da ga ne dajo, in spomenik je ostajal tako večno, kot lahko ostaja samo kamen. Kostanji so varovali vsakega pod seboj, še posebno te, ki so se srečevali ob mizah, tistemu, ki se je pod njimi sprehodil, pa so dajali pogum in vedrino, saj so obstali sredi betona in asfalta. Še tako žalostnemu so dopovedali, naj obstane, tako kot so oni, košati in uporni kostanji. In Gelica je na poti domov ravno zapuščala njihovo zavetje, vedra in sproščena.

Bil je že mrak in v hipu je izginila opoldanska zgodnjejesenska vročina, ko je na postaji zagledala samozavestnega, čokatega, ne preveč visokega, vedno ponosnega in kljubujočega možakarja, ki ga je imenovala kar Triciklist, še pogosteje kar Tricikeltaksist.

Kot po navadi je zvedavo gledal po potnikih, ki bi potrebovali njegovo pomoč, in vedno se je našel kdo, ki ga je najel. Bil je priljubljen, ljudje so se že zdavnaj navadili, da je na prvi hip deloval malo robato, strogo, kajti

ko si se z njim pogovarjal, si ugotovil uglajenost, znal se je pogovarjati in bil je dobitljiv, čeprav mnogi niso prenesli pogleda njegovih oči. Da so bile malo otožne in žalostne, je bilo vsem jasno in o tem so se vsi strinjali. V njegovem pogledu je bilo še nekaj, vendar o tem, kaj naj bi to bilo, ni nihče vedel nič.

Že leta je Gelica opazovala, s kakšno mirnostjo je Tricikelbači, kakor ga je imenovalo njegovo mesto, prevažal prtljago ljudi po mestu, največkrat od železniške postaje do avtobusne, kajti mnogi so svoje poti domov po vožnji z vlakom nadaljevali še z avtobusom v odročne kraje na sever, med hribe.

Gelica je Tricikelbačija vedno pozdravila in on ji je vedno tudi odzdravil; takrat so bile njegove oči jasne in mehke kot pokrajina, znana po svoji prijetni ravnini. Le ko je bil pijan, ji je pokimal in jo otožno pogledal. Čutila je nekaj spoštljivega, celo sočutnega, tega pogleda pa ljudje njegovega mesta niso prenesli, še najmanj takrat, ko je bil pijan – in pil je vsak dan in bil v poznih večernih urah vsak dan, brez izjeme, pijan. To so bile pozne ure, ko v mestu tricikeltaksi ni več vozil. Če si ga potreboval si moral počakati jutro.

Da bi se kdaj z njim pogovarjala, tega se Gelica ni spominjala, ampak saj ni bilo potrebe. Vsakokrat, ko ga je srečala, so v njenem dnevniku nastajali pogovori z njim, dolgi nekaj strani. Vedela je, da je kot mlad fant v prijetni gostilniški družbi v kraju, ki je pripadal nemški okupacijski coni, potem ko je na skrivaj odpeljal na drugo stran meje dva aktivista nekakšne osvobodilne fronte in ju rešil aretacije, doživel prihod nemških vojakov, ki so gostilno obkolili in njega s silo vzeli s seboj, ker bil je vpoklican in se dan prej, do tretje ure, ko je bil rok za mobilizirance, ni javil v krajevni kasarni. Takrat so sami prišli ponj in ga pol ure pozneje odpeljali nekam gor v Avstrijo v vojaški center za urjenje teh, ki so bili namenjeni za rusko fronto. Skušal je pobegniti, toda ni mu uspelo, kajti po prejšnjih pobegih je vermaht budno pazil, da kdo spet ne bi pobrisal med hostarje nekam v neobljuden gozd, ki so mu rekli Jelovica. Samo malo je manjkalo, da bi mu uspelo, pa kaj, ko je moral cela dva tedna prej, kot mu je bilo sporočeno, nepričakovano na rusko fronto, pobeg pa je načrtoval čez tri dni.

Proti svoji volji se je znašel v prvih frontnih vrstah na ruski fronti, kjer mu je sredi najhujše zime izpred Stalingrada končno uspelo pobegniti k ruskim partizanom. Od tod se je vrnil domov, kako in po kakšnih poteh, tega ni vedel nihče, ker ni bil zgovoren, toda za oblast mesta, kjer je vozil tricikeltaksi, je veljal za esesovca in to tudi ostal. Nekdanji esesovec, ki so ga mnogi prezirali in mu je oblast dajala vedeti, naj bo vesel, da ga

po vojni niso pihnil. Tricikelbači pa je molčal, vozil svoje kolo in čakal konec tedna, ko je iz njega spregovorilo na nogometnih tekmah.

Kot komaj šestletni otrok je Gelica povsem po naključju prvič videla človeka, ki je glasno navijal, vpil na nogometnih tekmah, in zdelo se ji je, kot da je prevpil prav vsakega. Z otroki se je igrala blizu igrišča, kjer so v njegovi bližini poganjali zgodnjepomladni zvončki, in pomlad je bila nekam čudno topla, pretopla za čas, ki velja sicer še za zimskega. Zvedavi otroci so med igranjem na robu gozda na eni strani in majhno rečico na drugi nenadoma zagledali piramidne sedeže okrog praznega prostora in najmlajši, Gelici, pojasnili, da je to nogometno igrišče. Tja so začeli prihajati prvi gledalci, otroci so se potuhnili mednje, in ko se je začela tekma, je Gelica že dolgo opazovala možakarja, ki je po njeni presoji povsem izstopal, in do konca tekme opazovala samo njega.

Skrita je videla vsako njegovo kretnjo in poslušala njegove krike, kar naj bi bilo njegovo navijanje, in zdelo se ji, da je za njegovimi glasovi nekaj, kar ne nagovarja samo igralcev, ampak vsako drevo, vodo v rečici, ptice, ki so preletavale igrišče, še žužke po tleh. Te trenutke je Gelica ponesla s seboj kot spomin na to, kako se vse, kar je okrog nje, drži za roke, pleše v sreči, vse je pregreto od radosti, da živi. In Tricikelbači ne vpije, on samo kliče, da prikliče v vsem in vsakem neko veselje, ki je tako razumljivo in občuteno, da ga razume tudi najneumnejši.

Po koncu tekme je Gelica sklenila, da si glasnega navijača ogleda od blizu. Majhna, kot je bila, se je prerinila med odhajajoče in vsaj za trenutek od spodaj pogledala v oči človeka, ki je bil zdaj tiho, skoraj nem, in zdelo se ji je, da ji je pogled vrnil. Pogled njegovih oči je bil topel, hvaležen, samo za majhnega otroka malo odsoten – toda že so jo od njega odrinili odhajajoči, Gelica pa je morala domov.

Naslednjega pol leta je vsako nedeljo na skrivaj prihajala skozi vhod, ki si ga je naredila pod premalo zaščiten ogražjo okoli igrišča, gledala najglasnejšega navijača na tekmi in se pri tem jezila na onega, ki se je nekam čudno zaganjal za igralci in po njeni otroški presoji brez potrebe žvižgal s piščalko. Še večji bedaki pa so bili ti, ki so stali ob strani, včasih dvigovali zastavice, toda sčasoma ni več videla ne tega piskajočega na igrišču ne teh na robu, samo z odprtimi očmi je poslušala najglasnejšega navijača.

S poznojesenskim hladom tekem ni bilo več in njeni starši so se oddahnili, ker niso razumeli, zakaj njihov spodobni in ubogljivi otrok hodi na tekme, kajti njihov sosed, ki je bil tam pogosto, jo je nekoč videl in jo zatožil. Ko je nekoč pozneje sekal drva v kleti, ga je Gelica zato naskrivaj zaklenila, se potuhnila in poslušala, kako bo zaprt kričal, in ko je prišel

ven in preklinjal, ker je polomil vrata, je obtožil poštarja, s katerim sta tako ali tako pogosto hodila popivat. Tudi tokrat sta šla, čeprav poštar ni priznal, da je kriv, zanikal pa tudi ni, samo da je bil razlog za pijačo, saj sta oba sklenila, da se enkrat pije na žalost in drugič na veselje. Sosedova žena pa se je nad oba spravila z grožnjo, da ju bo pijana naslednjič ona zaklenila v dobro zapahnjeno drvarnico, dokler se ne streznita.

Gelica je odraščala, nekaj let živela v kraju na drugi strani Velike reke. Z rastjo se je spreminjala njena podoba, in ko se je tik pred šolo vrnila v mesto, s kostanji in spomenikom v središču, je z vlaka zagledala Tricikelbačija in ostala na vlaku tako dolgo, da je Tricikelbači naložen s prtljago odpeljal. Takrat je stopila z vlaka, ki je obstal na končni postaji, in ko je šla skozi mesto, je videla Tricikelbačija, ki je okrog spomenika zapeljal majhne otroke. Ena sama radost in veselje. Na avtobusni postaji je medtem nastal prepir. Možakar, ki je šel z avtobusom domov, ni imel denarja. Zadevo je rešil Tricikelbači, ki je dal sprevodniku denar: avtobus je odpeljal v eno smer, v drugo, proti železniški postaji, je odpeljal Tricikeltaksi.

Zdaj, po petnajstih letih, ko je bilo Gelici nekaj več kot dvajset let in je vlak še vedno vozil, na sever, je izstopila in opazovala pogovor neke tujke s Tricikelbačijem, ki je že osivel. Še vedno je imel lepe, goste lase in še zgovornejše oči kot nekoč. Ženska mu je izročila prtljago in jokaje kazala na uro, kajti vlak je imel očitno zamudo. Tricikelbači je energično vzdignil žensko, ki se je pred šestdesetimi leti rodila v teh krajih, jo hitro posadil na svoj tricikel in zagnala sta se proti avtobusni postaji. Dohitela sta avtobus, in ko je Gelica prišla do kostanjev, ki so zdaj bujni metali senco na bližnji hotel, jo je, tokrat prvič v življenju, najprej in prvi pozdravil Tricikelbači.

“Domov, k svojim,” je dejal, nekam utrujeno, vendar vedro.

“Grem in veselim se srečanja z njimi,” je odvrnila Gelica in nenadoma sta se pogovarjala dva človeka, ki sta se poznala od vekomaj.

“Dokler jih imate, idite k njim. Vi zdaj študirate, jaz sem Vas videl še kot majhno, skrito punčko na nogometnih tekmah, celo sezono ste prihajali, videl sem Vaše oči, še tako skriti ste mi dajali pogum, da sem izgovarjal, da sem še. Vedno ste me spremljali, in ko Vas ni bilo več, sem se na skrivaj razjokal, edini vir otroško čistega sočutja sem izgubil. Hvala Vam.”

Gelica je poslušala: torej je on vse videl in vedel ter vsa ta dolga leta hranil zase. Ni imela besed, pogled njenih oči je spraševal in prejel jasen odgovor:

“Zaznamovan sem bil, z vojno. Jaz, nekdanji nemški esesovec, proti svoji izbiri in volji. Partizana aktivista, ki sem ju rešil, danes ugledna politika, sta mi pomagala preživeti, dobil sem penzijo. Na tekmah sem

izkričal svojo krivico, ki mi jo je naredila vojna. Priznam, drugim še večjo. Ko sem bil na ruski fronti, kako naj rečem, odlikovali so me, zaradi vojnih zaslug. Še zdaj jih vidim, kako padajo pod streli, ne vprašajte, pod čigavimi, in nekaj ur potem, ko je vse onemelo, ugotovim, da so jih k nam poslali brez orožja. Si predstavljate – bili so brez orožja!”

Zdaj je Gelica jokala. Zvedela je, kaj je z glasnim vpitjem na tekmah želel izkričati, samo da ni vpil sovraštva, ampak nekaj, kar je več od vsake besede, kot nekakšna moč, in morda ji bo nekega dne uspelo ubesediti to neizrekljivo ... izreči.

“Kam boste šli zdaj,” ga je vprašala in odgovoril ji je: “Kam? Tja, kamor vedno.” Dal ji je roko in ona mu je molče stisnila bankovec s precejšnjo vrednostjo. Tisto noč je gostilniški del hotela slavil in pil do jutra, še natakariji so prepevali, ko je Gelica počasi, počasi šla k svojim.

Drugi dan po slovesu od svojih je odšla nazaj v univerzitetno mesto in od tam v Obljubljeno deželo, kjer ti dajo en bankovec zato, da ti jih potem pet do deset vzamejo, in ko se je vrnila, je čez nekaj časa izvedela, da je Tricikelbači v večnosti. Spet ga vidi in ga bo za vedno, tam, kamor naj ne bila segla nobena vojna in človeška pokvarjenost, tja, kjer bodo vsi vpili življenju, da ga pustimo živeti.

Hotel, kostanji in spomenik so še. Tisto, kar se vedno spreminja in kot narava vrača ter nekaj okamenelega kot večnost v mestu, živi skupaj – rada ima to mesto, kjer je zmagal razum, da belega spomenika niso podrli, kakor so zahtevali vreščéči demokrati. Če bi ga skušali, bi edinkrat šla na pomoč k temu vpijočemu z nogometnih tekem, in skupaj bi vpila in prevpila norost. Še iz večnosti bi ga priklicala in on bi povsem zagotovo prišel.